

ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการดำเนินคดีอาญาของผู้เสียหาย กรณีที่ผู้เสียหายถึงแก่ความตาย¹

ศุภรัตน์ บัวทอง²

หลักการดำเนินคดีอาญาของไทยนั้น นอกเหนือจากให้อำนาจพนักงานอัยการมีอำนาจฟ้องคดีอาญาแล้ว ยังเปิดโอกาสให้ผู้เสียหายมีอำนาจฟ้องและดำเนินคดีอาญาเองได้อย่างเป็นอิสระออกจากกันทั้งในความผิดอาญาต่อส่วนตัว หรือความผิดอันยอมความได้ และความผิดอาญาแผ่นดิน โดยที่ไม่มี ความเชื่อมโยงกัน และ ถือว่าการฟ้องคดีอาญาของผู้เสียหายนั้นเป็นการถ่วงดุลในการใช้อำนาจของ เจ้าหน้าที่ตำรวจ และพนักงานอัยการ ในกรณีที่เจ้าหน้าที่ตำรวจ หรือพนักงานอัยการไม่ดำเนินคดีอาญา นอกจากนี้ผู้เสียหายในฐานะพยานที่ใกล้ชิดกับเหตุการณ์ที่สุดย่อมมีพยานหลักฐาน หรือสามารถบ่งชี้ พยานหลักฐานที่พิสูจน์การกระทำความผิด และ ผู้กระทำความผิดในทางอาญา ในระบบการฟ้องคดีอาญา โดยรัฐเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไป ดังที่ปรากฏในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 28

ในกรณีความผิดอาญาที่ยอมความได้นั้น ผู้เสียหายมีบทบาทสำคัญ เป็นอย่างมากในการเริ่ม และยุติ คดีอาญา จะเห็นได้จากประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 121 วรรคสอง ที่บัญญัติ “ห้ามมิให้ พนักงานสอบสวนดำเนินการสอบสวนในความผิดต่อส่วนตัวหากผู้เสียหายมิได้ร้องทุกข์ก่อน” เพราะเป็น เงื่อนไขในการให้อำนาจดำเนินคดีในด้านของการยุติคดีอาญา ซึ่งหากผู้เสียหายถอนคำฟ้อง ถอนคำร้องทุกข์ หรือประนีประนอมยอมความกับผู้กระทำความผิด สิทธิในการนำคดีอาญามาฟ้องจะระงับในคดีความผิดต่อ ส่วนตัว ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 39 (2) โดยเหตุที่กฎหมายบัญญัติให้อำนาจเริ่ม และยุติคดีตกอยู่กับผู้เสียหาย เนื่องจากผู้เสียหายอยู่ในฐานะที่ได้รับผลกระทบจากความเสียหายจากการ กระทำความผิดในทางอาญาโดยตรง

และในขณะที่ความผิดอาญาแผ่นดิน หรือความผิดที่มีใช้ความผิดต่อส่วนตัวนั้นความเสียหายเกิดขึ้น ต่อแผ่นดินเป็นหลัก โดยที่ผู้เสียหายจะเป็นผู้ได้รับความเสียหายด้วยอีกส่วนหนึ่ง ในความผิดประเภทนี้ กฎหมายจึงกำหนดให้พนักงานอัยการ และ ผู้เสียหายมีอำนาจเริ่มคดีอาญาได้ โดยกฎหมายไทยเปิดโอกาส ให้พนักงานอัยการและผู้เสียหายสามารถฟ้องคดีอาญาได้ในความผิดเหล่านี้ แต่การยุติคดีอาญาดังกล่าว จะต้องเป็นเรื่องของรัฐ โดยผ่านการตัดสินใจทางพนักงานอัยการเท่านั้น เพราะเหตุว่าผู้เสียหายเข้ามา

¹ บทความนี้เรียบเรียงจากการศึกษาอิสระ เรื่อง ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการดำเนินคดีอาญาของผู้เสียหายกรณีที่ ผู้เสียหายถึงแก่ความตาย โดยมีอาจารย์ที่ปรึกษาคือ รองศาสตราจารย์เรืองยศ แสนภักดี และคณะกรรมการสอบคือ รองศาสตราจารย์ จรัส เล็งวิทยา และ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ชรินทร์ เทพสุเมธานนท์

² นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต (ส่วนกลาง) คณะนิติศาสตร์มหาวิทยาลัยรามคำแหง

ดำเนินคดีอาญาแผ่นดินแทนรัฐ และถึงแม้ว่าผู้เสียหายจะได้รับการชดเชยที่พึงพอใจกับการเยียวยาอื่นแล้ว แต่สังคมยังคงได้รับผลกระทบจากความผิดอาญาที่เกิดขึ้น ทำให้รัฐมีอำนาจหน้าที่ในการเข้ามาดำเนินคดีอาญาแผ่นดินต่อไปได้ เนื่องจากการดำเนินคดีอาญาของผู้เสียหายในบางกรณี อาจทำให้เกิดความเสียหายต่อรัฐได้ รัฐจึงกำหนดให้พนักงานอัยการมีอำนาจเข้ามาเป็นโจทก์ร่วมกับคดีความผิดอาญาแผ่นดินที่ผู้เสียหายยื่นฟ้องแล้วในระยะใดก่อนคดีเสร็จเด็ดขาดก็ได้ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 31 พร้อมทั้งมีอำนาจป้องกันผลประโยชน์ของแผ่นดินได้

เมื่อพนักงานอัยการและผู้เสียหายเป็นโจทก์ร่วมกันแล้ว พนักงานอัยการมีอำนาจร้องต่อศาลสั่งให้ผู้เสียหายกระทำหรือละเว้นกระทำการใดที่จะทำให้คดีเสียหายได้ ตามประมวลกฎหมาย วิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 32 จากบทบัญญัตินี้แสดงว่า เมื่อพนักงานอัยการกับผู้เสียหายเป็นโจทก์ร่วมกันพนักงานอัยการย่อมอยู่ในฐานะที่เหนือกว่าผู้เสียหาย แต่อย่างไรก็ดีบทบัญญัติใน มาตรา 32 นี้ไม่อาจนำมาใช้ได้เลยหากพนักงานอัยการไม่เข้ามาเป็นโจทก์ร่วมกับผู้เสียหาย เพราะในกรณีที่ผู้เสียหายได้ยื่นฟ้องในความผิดอาญาแผ่นดินไม่มีกฎหมายบัญญัติไว้โดยตรงให้ศาลต้องแจ้งให้พนักงานอัยการทราบและเข้ามาดำเนินคดีอาญาดังกล่าว เพื่อป้องกันประโยชน์สาธารณะ

เมื่อประเทศไทยได้มีการบัญญัติให้ผู้เสียหายมีอำนาจฟ้อง และสามารถที่จะดำเนินคดีอาญาได้โดยลำพัง แต่ไม่มีการเชื่อมโยงกันกับพนักงานอัยการในความผิดอาญาแผ่นดินย่อมทำให้เกิดปัญหาในเรื่องต่างๆตามมา โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาการดำเนินคดีอาญาของผู้เสียหายกรณีที่ผู้เสียหายถึงแก่ความตาย ซึ่งหลักการในเรื่องนี้ในกฎหมายของต่างประเทศไม่ว่าจะเป็น ฝรั่งเศส เยอรมัน และสเปน ต่างก็ได้วางหลักการให้มีการสร้างความเชื่อมโยงกันกับพนักงานอัยการ โดยให้พนักงานอัยการได้ทราบถึงหรือได้เข้ามาในคดีอาญาที่ผู้เสียหายฟ้องคดีเพื่อเข้ามาป้องกันผลประโยชน์สาธารณะทำให้ไม่เกิดปัญหา ดังนั้นการที่กฎหมายมีช่องว่างอยู่นั้นเป็นการทำให้ไม่สามารถพิสูจน์ความผิดของกระทำความผิดได้ และทำให้ผู้กระทำความผิดที่แท้จริงไม่ต้องรับโทษในท้ายที่สุด นับได้ว่าเป็นภัยต่อสังคมอย่างยิ่ง ดังนั้นจึงมีความจำเป็นอย่างมากที่จะต้องมีการเพิ่มมาตรการ และปรับปรุงกฎหมายเพื่อให้มีความชัดเจนในทางปฏิบัติมากยิ่งขึ้น

โดยในการศึกษาพบปัญหาที่ควรต้องทำการศึกษาหรือแก้ไข ในเรื่องของการดำเนินคดีอาญาของผู้เสียหาย กรณีที่ผู้เสียหายถึงแก่ความตาย ดังนี้

ประการแรก ปัญหาการดำเนินคดีต่างผู้ตาย ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 29

ในกรณีความผิดอาญาแผ่นดินที่ผู้เสียหายยื่นฟ้องแล้วตายลงในระหว่างพิจารณาของศาลชั้นต้น ซึ่งคดีดังกล่าวนี้ไม่มีผู้เข้ามาดำเนินคดีต่างผู้ตายแทนตาม มาตรา 29 วรรคหนึ่ง และพนักงานอัยการก็ไม่ได้เข้าเป็นโจทก์ร่วมด้วยตาม มาตรา 31 ซึ่งอาจจะถือว่าผู้เสียหายที่ตายได้ดำเนินการฟ้องคดีไว้แทนแผ่นดินแล้ว แต่เมื่อไม่มีพยานหลักฐานมาพิสูจน์ความผิดของผู้กระทำความผิด กรณีอาจมีความสงสัยตามสมควรว่าจำเลยได้กระทำความผิดหรือไม่ ศาลอาจยกประโยชน์แห่งความสงสัยให้แก่จำเลย และ พิพากษายกฟ้อง ทำให้สิทธิในการนำคดีอาญามาฟ้องย่อมระงับไปตาม มาตรา 39 (4) แห่งประมวลกฎหมายวิธี

พิจารณาความอาญา นำไปสู่การที่ทำให้พนักงานอัยการไม่สามารถที่จะนำคดีมาฟ้องอีกได้ และ ทำให้ไม่ได้มีการพิสูจน์ความผิดของตัวจำเลยอันนำไปสู่การไม่สามารถนำตัวผู้กระทำความผิดที่แท้จริงมาลงโทษได้ ซึ่งศาลจะต้องดำเนินการต่อไปอย่างไรตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาก็ยังไม่ได้มีกำหนดไว้โดยชัดเจน

จากปัญหานี้เห็นควรแก้ไข มาตรา 120 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ดังนี้
เดิม มาตรา 120 บัญญัติว่า “ห้ามมิให้พนักงานอัยการยื่นฟ้องคดีใดต่อศาล โดยไม่ได้มีการสอบสวนในความผิดนั้นก่อน”

แก้ไขเป็น “ห้ามมิให้พนักงานอัยการยื่นฟ้องคดีใดต่อศาล โดยไม่ได้มีการสอบสวนในความผิดนั้นก่อน เว้นแต่ เฉพาะความผิดอาญากรณีที่ไม่มิผู้ดำเนินคดีต่างผู้ตาย ตามมาตรา 29 วรรคหนึ่ง และ คดีดังกล่าวนั้นพนักงานอัยการไม่ได้เข้าเป็นโจทก์ร่วมด้วย”

กล่าวคือ เป็นการให้อำนาจพนักงานอัยการเข้ามาดำเนินคดีอาญาที่ค้างพิจารณาอยู่แม้ไม่ได้มีการสอบสวนในความผิดนั้นมาก่อนตั้งแต่ต้น เนื่องจากว่าการที่ผู้เสียหายที่ถึงแก่ความตายได้ยื่นฟ้องคดีไว้แล้วนั้นเป็นกรณีที่ราษฎรเป็น โจทก์ ซึ่งในคดีที่ราษฎรเป็น โจทก์ศาลจะต้องทำการไต่สวนมูลฟ้องก่อนที่จะมีคำสั่งประทับรับฟ้องก่อนเสมอ กรณีนี้จึงน่าจะเป็นเหตุที่เชื่อได้ว่าคดีดังกล่าวนี้มีมูลที่จะต้องดำเนินการกระบวนการพิจารณาต่อไป ดังนั้นการที่จะให้พนักงานอัยการเข้ามาดำเนินคดีต่อไปได้โดยไม่ต้องมีการสอบสวนในความผิดนั้นมาก่อน ก็น่าจะไม่ขัดกันกับหลักการนี้ ทั้งเป็นการนำเอาหลักกฎหมายของประเทศฝรั่งเศสมาเป็นแนวทางในการปรับใช้ โดยในกรณีที่ผู้เสียหายยื่นฟ้องคดีด้วยตนเองโดยเฉพาะในความผิดอาญาแผ่นดินของประเทศฝรั่งเศสนั้น จะให้พนักงานอัยการอยู่ในฐานะเข้ามารับรู้ในการดำเนินคดีอาญาของผู้เสียหายและหากศาลจะดำเนินคดีอาญาใดพนักงานอัยการจะต้องปรากฏตัวอยู่ในคดีอาญานั้นทุกคดีศาลจะพิจารณาคดีไม่ได้ถ้าไม่มีพนักงานอัยการร่วมอยู่ด้วย

ประเด็นปัญหาที่สอง ปัญหาการจัดการแทนผู้เสียหายที่ถึงแก่ความตาย ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 5 (2)

มาตรา 5 ได้วางหลักเอาไว้ว่า “บุคคลเหล่านี้จัดการแทนผู้เสียหายได้

(1) ผู้แทนโดยชอบธรรมหรือผู้อนุบาล เฉพาะแต่ในความผิดซึ่งได้กระทำต่อผู้เยาว์ หรือผู้ไร้ความสามารถซึ่งอยู่ในความดูแล

(2) ผู้บุพการี ผู้สืบสันดาน สามเษหรือภริยาเฉพาะแต่ในความผิดอาญาซึ่งผู้เสียหายถูกทำร้ายถึงตายหรือบาดเจ็บจนไม่สามารถจะจัดการเองได้

(3) ผู้จัดการหรือผู้แทนอื่น ๆ ของนิติบุคคล เฉพาะความผิดซึ่งกระทำลงแก่นิติบุคคลนั้น”

โดยกรณีที่ผู้เสียหายถึงแก่ความตายก่อนฟ้องคดี ซึ่งพฤติการณ์ที่ถึงแก่ความตายหรือบาดเจ็บนั้น นอกเหนือไปจากการถูกทำร้ายตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 5 (2) โดยเฉพาะความผิดอาญาที่เป็นความผิดต่อ

ส่วนตัว ในส่วนนี้เมื่อไม่มีการรับมรดกความใน เรื่องของอำนาจฟ้องแล้ว ก็ยอมทำให้คดีเป็นอันยุติไป ทายาทที่เข้ามาดำเนินการฟ้องคดีแทนผู้เสียหายที่ถึงแก่ความตายก็ไม่สามารถกระทำการดังกล่าวได้เนื่องจาก ไม่มีอำนาจฟ้องคดีแทน จึงส่งผลให้คดีเป็นอันยุติไป ไม่ได้มีการพิสูจน์ความผิดของตัวจำเลย และ ไม่สามารถนำตัวผู้กระทำความผิดที่แท้จริงมาลงโทษได้ในท้ายที่สุด ซึ่งก็เป็นปัญหาในการดำเนินคดีอาญาของผู้เสียหายกรณีถึงแก่ความตายก่อนที่จะฟ้องคดี

จากปัญหานี้เห็นควรแก้ไข มาตรา 5 (2) แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ดังนี้

เดิม มาตรา 5 บัญญัติว่า “บุคคลเหล่านี้จัดการแทนผู้เสียหายได้

(1) ผู้แทนโดยชอบธรรมหรือผู้อนุบาล เฉพาะแต่ในความผิดซึ่งได้กระทำ

ต่อผู้เยาว์ หรือผู้ไร้ความสามารถซึ่งอยู่ในความดูแล

(2) ผู้บุพการี ผู้สืบสันดาน สามีหรือภริยา เฉพาะแต่ในความผิดอาญา

ซึ่งผู้เสียหายถูกทำร้ายถึงตายหรือบาดเจ็บจนไม่สามารถจะจัดการเองได้

(3) ผู้จัดการหรือผู้แทนอื่น ๆ ของนิติบุคคล เฉพาะความผิดซึ่งกระทำลงแก่นิติบุคคลนั้น”

แก้ไขเป็น มาตรา 5 (2) “ผู้บุพการี ผู้สืบสันดาน สามีหรือภริยา เฉพาะแต่ในความผิดอาญา

ซึ่งผู้เสียหายถูกทำร้ายถึงตาย หรือบาดเจ็บจนไม่สามารถจะจัดการเองได้ และให้หมายความรวมถึงกรณีที่ผู้เสียหายถึงแก่ความตาย หรือบาดเจ็บจนไม่สามารถจัดการเองได้ ซึ่งมีพฤติการณ์นอกเหนือไปจากกรณีดังกล่าวด้วย”

ประเด็นปัญหาที่สาม ปัญหาการดำเนินคดีต่างผู้ตายในกรณีคดีที่เป็นอุทลุม หากคดีดังกล่าวเป็นกรณีที่ถูกผู้เสียหายได้ยื่นฟ้องแล้วตายลงและไม่สามารถมีการเข้าดำเนินคดีต่างผู้ตายแทนต่อไปตาม มาตรา 29 วรรคหนึ่ง เพราะเป็นคดีอุทลุมซึ่งบุตร ไม่ได้ทำการร้องขอตามข้อยกเว้นของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1562 ที่บัญญัติไว้ว่า “ผู้ใดจะฟ้องบุพการีของตนเป็นคดีแพ่งหรือคดีอาญาก็ได้ แต่เมื่อผู้นั้นหรือญาติสนิทของผู้นั้นร้องขออัยการจะยกคดีขึ้นว่ากล่าวก็ได้” และคดีดังกล่าว เป็นความผิดที่พนักงานอัยการไม่สามารถขอเข้าร่วมเป็นโจทก์ร่วมด้วยได้ เนื่องจากเป็นคดีอาญาที่เป็นความผิดต่อส่วนตัว ในประเด็นส่วนนี้ก็จะทำให้ไม่ได้มีการพิสูจน์ความผิดของตัวจำเลยและไม่สามารถนำตัวผู้กระทำความผิดที่แท้จริงมาลงโทษได้ ซึ่งอาจนำไปสู่ปัญหาอาชญากรรมต่างๆ ตามมาและนำไปสู่ปัญหาในการไม่มีผู้เข้ามาดำเนินคดีต่างผู้ตายแทนต่อไป

จากปัญหานี้เห็นควร เพิ่มความในวรรคสองของ มาตรา 1562 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ดังนี้

เดิม มาตรา 1562 บัญญัติว่า “ผู้ใดจะฟ้องบุพการีของตนเป็นคดีแพ่งหรือคดีอาญาก็ได้ แต่เมื่อผู้นั้นหรือญาติสนิทของผู้นั้นร้องขออัยการจะยกคดีขึ้นว่ากล่าวก็ได้”

เพิ่มเป็น มาตรา 1562 “ผู้ใดจะฟ้องบุพการีของตนเป็นคดีแพ่งหรือคดีอาญาก็ได้ แต่เมื่อผู้นั้นหรือญาติสนิทของผู้นั้นร้องขออัยการจะยกคดีขึ้นว่ากล่าวก็ได้”

กรณีการกระทำความผิดอาญาต่อกันระหว่างผู้บุพการีและฝ่ายหนึ่งถึงแก่ความตายให้ผู้สืบสันดานของฝ่ายนั้นดำเนินคดีแทนผู้ตายต่อไปได้”

ประเด็นปัญหาที่สี่ ปัญหาไม่มีการกำหนดระยะเวลาในการเข้ามาดำเนินคดีต่างผู้ตาย ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 29

ในกรณีที่ไม่ได้มีการกำหนดกรอบระยะเวลาในการเข้ามาดำเนินคดี เนื่องจากเมื่อพิจารณาถึงวัตถุประสงค์ของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาแล้ว เป็นการควบคุมอาชญากรรมป้องปราม และปราบปรามอาชญากรรมให้ได้มีความรวดเร็วที่สุดหาตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษให้ได้เร็วที่สุด ดังนั้นเมื่อไม่ได้มีการกำหนดกรอบระยะเวลาในการเข้ามาดำเนินคดีเอาไว้ จึงเป็นการทำให้กระบวนการยุติธรรมในทางอาญาเกิดความล่าช้า ซึ่งขัดกับวัตถุประสงค์ของกระบวนการในทางอาญาข้างต้น

จากปัญหานี้เห็นควรแก้ไขเพิ่มเติม มาตรา 29 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ดังนี้

เดิม มาตรา 29 บัญญัติว่า “เมื่อผู้เสียหายได้ยื่นฟ้องแล้วตายลง ผู้บุพการี ผู้สืบสันดาน สามี หรือภริยา จะดำเนินคดีต่างผู้ตายต่อไปก็ได้”

ถ้าผู้เสียหายที่ตายนั้นเป็นผู้เยาว์ ผู้วิกลจริต หรือผู้ที่ไร้ความสามารถ ซึ่งผู้แทนโดยชอบธรรม ผู้อนุบาล หรือผู้แทนเฉพาะคดีได้ยื่นฟ้องแทนไว้แล้ว ผู้ฟ้องแทนนั้นจะว่าคดีต่อไปก็ได้”

แก้ไขเพิ่มเติมเป็น มาตรา 29 “เมื่อผู้เสียหายได้ยื่นฟ้องแล้ว ตายลง ผู้บุพการี ผู้สืบสันดาน สามี หรือภริยา จะดำเนินคดีต่างผู้ตายต่อไปก็ได้ โดยที่จะต้องเข้ามาภายในกำหนดหนึ่งปี นับแต่วันที่ผู้นั้นรู้ถึงความตายของผู้เสียหาย

กรณีความผิดอันยอมความได้ต้องเข้ามาดำเนินคดีภายในกำหนดสามเดือน นับแต่วันที่ผู้นั้นรู้ถึงความตายของผู้เสียหาย

ถ้าผู้เสียหายที่ตายนั้นเป็นผู้เยาว์ ผู้วิกลจริต หรือผู้ที่ไร้ความสามารถ ซึ่งผู้แทนโดยชอบธรรม ผู้อนุบาล หรือผู้แทนเฉพาะคดี ได้ยื่นฟ้องแทนไว้แล้ว ผู้ฟ้องแทนนั้นจะว่าคดีต่อไปก็ได้”

จะเห็นได้ว่า (ความผิดต่อส่วนตัว) ที่ให้ผู้มีสิทธิเข้ามาดำเนินคดีภายในกำหนดระยะเวลา 3 เดือน นับแต่วันที่บุคคลดังกล่าวรู้ถึงความตายของผู้เสียหาย เนื่องจากเป็นระยะเวลาที่มีความสอดคล้องกันกับการร้องทุกข์ของผู้เสียหาย ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 96 และ ในส่วนของ (ความผิดอาญาแผ่นดิน) เนื่องจากมีข้อเท็จจริงในรายละเอียดที่มีความซับซ้อน และมีผลกระทบต่อประโยชน์สาธารณะ จึงควรที่จะกำหนดระยะเวลาให้ยาวออกไปกว่าความผิดต่อส่วนตัว โดยกำหนดให้ผู้มีสิทธิเข้ามาดำเนินคดีภายในระยะเวลา 1 ปี นับแต่วันที่รู้ถึงความตายของผู้เสียหาย

เอกสารอ้างอิง

เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์. คำอธิบายหลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาว่าด้วยการดำเนินคดีใน.

ขั้นตอนก่อนการพิจารณา. กรุงเทพมหานคร: จีระการพิมพ์, 2553.

คณิต ฌ นคร. รวมบทความด้านวิชาการของศาสตราจารย์ ดร.คณิต ฌ นคร อัยการสูงสุด.

กรุงเทพมหานคร: พิมพ์อักษร, 2540.

ปกป้อง ศรีสนิท. ปัญหาการดำเนินคดีอาญาโดยผู้เสียหาย ในรวมบทความงานวิชาการประจำปี

ครั้งที่ 3 ปี พ.ศ. 2550. กรุงเทพมหานคร. คณะนิติศาสตร์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์,

2550.